

ОСВРТ НА ПРИМЕНУ УПОРЕДНОГ МЕТОДА У НАУЦИ ПРАВНЕ ИСТОРИЈЕ

1) Особине предмета и извора науке за правну историју омогућују употребу разноликих средстава при изучавању њених питања. Развој ове дисциплине, између осталог захтева све дубље коришћење упоредног метода. Значај истраживачког рада и свестране анализе изворних материјала нарочито је истакнут на мултилатералним састанцима о питањима опште (*historia juris universalis*) односно одговарајуће народне историје права. Истовремено само примена упоребења неизбежно подстиче на проширење размене мишљења у међународним сразмерама. Стварне компоненте науке историје права оправдавају потребу редовне сарадње првенствено стручњака суседних земаља.

У овом смеру научне организације подупиру координацију рада почев од истраживања изворне градње све до публикације постигнутих резултата. Доследном иницијативом познатог *Comité international des sciences historiques* основана је у Падови године 1961. *Association internationale d'histoire du droit et des institutions* (AIHDI). У оквиру поменути организације и паралелно с њеном делатношћу остварена је плодна комуникација стручњака за правну историју разних земаља готово целе Европе а местимично и осталих континената. Све то видно се испољавало на светским конгресима CISH у Стокхолму (1960), у Бечу (1965), у Москви (1970), у Сан Франциску (1975) и на другим међународним састанцима историјских наука.

Равно две деценије следе једна за другом традиционалне чехословачко-мађарске конференције о питањима правне историје. У почетку (1955, 1959, 1961) та сарадња носила је двострани карактер, а доцније (од 1962, одн. 1965) достигла је у суштини мултилатералне опсеге. Од досада организованих, по реду шеснаеста, мађарско-чехословачка конференција из правне историје, протекла је у Будимпешти септембра 1977. г. Сарадња се темељи на дуговековним заједничким или сродним чињеницама историје права и јединственог схватања принципа научног социјализма. Споразумевања у главним линијама не искључују супротна гледишта у конкретним стварима. Следећи мултилатералан састанак одржава се на берлинском Универзитету Humboldta. На појединим сусретима учествовали су делегати свих европских социјалистичких и неких других земаља. Заједнички подухват словачких, мађарских и чешких правних историчара праћен је потпором бројних иностраних кола. У дискусијама знатан удео имају и пољски, совјетски, румунски, југословенски, немачки, бугарски, аустријски, француски, холандски итд. научници. О зачетним корацима у тој области извештавају Leonard Bianchi, *Spoluprůca maďarských a československých právnych historikov. Právněhistorické studie* 8, Praha 1962. R. Feenstra, *Repertorium bibliographicum institutorum et sodalitarum iurs historiae*. Leiden, 1969. pp. XVI, 52, 170,

2) Овај одломак има за сврху укратко прегледати дејство мађарско-чехословачке сарадње на подручју правне историје. У вези с тим приказ ће скренути пажњу на појаве афирмације упоредног метода. Уједно има у виду учествовање југословенских научника на чехословачко-мађар-

ским конференцијама и њихове радове издатих тим поводом. Не осврће се, међутим, на појединачна предавања међународних правних историчара у Прагу односно реферата чехословачких колега у Будимпешти (в. нпр. *Přednáška maďarského právního historika z maďarsko-českých politických vztahů v 19. století. Právník 1966. br. 9. Dvě přednášky maďarských právních historiků. Právník 1970. br. 3. A dualizmuskori csehországi munkásellenes szabadságjog-korlátozásokról szóló monográfia. Jogtudományi Közlöny 1968. br. 9*) и слично. У садашњем прегледу нема места ни за приказ дискусија у области осталих сродних дисциплина као што су Југословенско-мађарски дани правне науке, приређених од стране Института за упоредно право у Београду и Института за државне и правне науке у Будимпешти. Нећемо дотакнути ни сарадњу приликом оснивања редакције за издање Службеног листа СФРЈ на мађарском језику.

Неки аутори су одавно показали обострано спремност за изучавање развитка суседног права и за расправу питања заједничког интереса. На прекретници столећа Rényi József је у својој монографији о праву збора посебно писао и о средњој институцији Србије (*A gyűlekezési jog. Budapest, 1900 pp. 48, 82*). Заслужује напомену јакобинска веза Hajnóczy Józsefa (крај 18. века) с његовим југословенским савременицима (в. *Szeli István, Hajnóczy és a délszlávok. Нови Сад, 1965*). На прагу првог светског рата Ivan Andres публиковао је о тадашњим државноправним проблемима и др. (в. *A jogi és közjogi tanulmányok a zágrábi egyetemen. Jogtudományi Közlöny 1910. br. 23*); Имунитетно право... чланова заједничког хрватско-угарског државног сабора. У Загребу, 1913). М. Мауровић писао је подробне критике о уџбенику за правну историју Тимон Акоџа итд. Вођена је дискусија нпр. о сразмерама факултативних предавања опште и народне историје права, римског права односно других дисциплина. Даљи примери би прекорачили обим текста који стоји сада на расположењу. Уосталом, ови су делимично приказани у неким мојим публикацијама: *A legújabb jugoszláv jogtörténeti tanulmánykötet... Jogtudományi Közlöny 1967. br. 7*; *Tallózás az utóbbi évek jugoszláviai jogtörténeti irodalmában. Jogtörténeti Tanulmányok III. Budapest, 1974. pp. 273—281*; *A magyar parlamenti jog intézményei a XIX. század második felében... Budapest, 1974 pp. 25—47, 135—156, 407—415, Appendix pp. 64—77*.

Прва примена упоредног метода на делу, у кругу овде изложене међународне сарадње, запажена је на IV чсл-међ. конференцији г. 1963. Касније неки аутори систематски решавају и теоретска питања савремених средстава изучавања правне историје. Упор.: *Bianchi — Hutta, Uspešné napredovanie v pravidelných stykoch maďarských a československých právnych historikov. Právněhistorické studie, Praha 1964 br. 10. pp. 270—271*; *Horváth Pál, Tudománytörténeti és módszertani kérdések a jogtörténet köréből. Budapest, 1974 pp. 441—458*; *Isti, Összehasonlító jogtörténet. Budapest, 1975 pp. 107—174*).

3) Одмах на првим сусретима било је јасно да нам сама историја поставља обилатне научне задатке. Заједничка прошлост минулих столећа и у области права очигледно пружа богат материјал за дискусије. Један од значајних покретних контаката оживотворен је боравком Ферда Чулиновића и историчара Васе Богданова у Будимпешти у Секцији за прав-

ну историју. Чулиновић се у међувремену прелиминарно укључио у програм маџ-чсл. конференције за правну историју одржане на Универзитету у Pécsu (MNR) 1965 г. Исте године Д. Јанковић на чсл-маџ. конференцији у Мораванума (ЧСР) учествује предавањем Question de l'origine et de l'évolution des organes de forces en Yougoslavie. Већи део тамошњих реферата заједно с наведеним радом публиковани су у Acta Facultatis Juridicae Universitatis Comenianaе 1966. Горепоменути догађаји сведоче о успешном почетку вишестране научне сарадње.

На овој последњој коференцији искрсла је жива полемика у погледу општих и особних обележја органа народне власти у суседним земљама. Корисна је била делимична примена упоредног метода у циљу расветљења превентивне делатности народних органа у правцу социјалистичког развоја. Заиста упоређење институција се тада још није потпуно испољио и сам штампани материјал дискусије у наведеном издању је, на жалост, прилично скраћен. Ова је прва монотематична конференција у серији своје врсте док ће наследне компарације у већој мери користити. V. népi demokratikus állam kialakulásának jogi kérdéseiről rendezett jubiláris ülészak. Jogtudományi Közlöny 1956 br. 7; H. Schröder, VII. Ungarisch-Tschechoslowakische Rechtshistorische Konferenz in Pécs. Staat und Recht 1966 br. 1; Gyalay M., Az állam- és jogfejlődés a népi demokratikus országokban. Magyar Jog 1968. br. 8; J. Gronsky, Questions de l'état et du droit en époque de la naissance des démocraties populaires. Právně-historické studie, Praha 1969 br. 14. pp. 337—338.

Након пређашњих приредаба на дневни ред IX чсл-маџ. конференције г. 1966. у Смоленицама стављене су теме историје универзитета до епохе грабанских револуција. Поводом тог знаменитог догађаја следећи иступ југословенских колега обезбеђен је у Acta Facultatis Juridicae Universitatis Comenianaе 1968. издање је уврстило реферате А. Мариновића под насловом La science juridique et les écoles de droit en Croatie (particulièrement à Dubrovnik) avant 1848 односно Драг. Стојчевића Das Recht und der Rechtsgedanke in Serbien bis 1848. Убрзо за тим Стојчевић је предавао у Сегедину г. 1969. на XI. маџ-чсл. конференцији која је разрадила и питања романтистике. Расправљао је под насловом: Sollen die Studenten der Rechtswissenschaft in den sozialistischen Ländern römisches als Pflichtfach haben (In:) Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae — Jur. et Pol. Tomus XVII. Szegrad, 1970 pp. 331-341.

На истом међународном сусрету дискутовали су правни историчари о примени упоредног метода. Првом приликом је питање компарације стављено на дневни ред наших конференција. Задатак социјалистичке науке историје права је утврђен у критичкој анализи буржоаског правног поретка и институционалног развоја истог. Подвучено је да за упоређење у нашем географско-регионалном подручју у првом реду долази у обзир историја права средње- и источноевропских и балканских народа (в. резиме Die vergleichende Untersuchung der Rechtsentwicklung im Vordegrund der Rechtsgeschichte у наведеној свесци Универзитета Attila József у Сегедину и чланак истог наслова у Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae, Tomus 12, 1970 pp. 187—214). О горепоменутиим конференцијама прегледе v. F. Sivák — Skovran, Dva právnohistorické

sborniky z r. 1966. Právny obzor 1967 br. 5. pp. 454—458.; Pacze F., Legal Erudition in Hungary Preceding the Ratio Educationis, in the Enlightenment and the Reform Epoch. Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae Tomus 10, 1968 pp. 210—214.

Управо романисти су узорили на неке претераности одн. опасност и нпр. Diósi Gy., A jogösszehasonlító módszer alkalmazásának hasznáról és veszélyeiről. Acta Facultatis Pol-Iur. Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae, Tomus X. 1968 pp. 133—143) примене компаративног метода. Супротна крајност опажена је у неразумњу и порицању корисности савремених средстава у изучавању области правне историје. Уделом познатих аутора (Váchav Vaněček, Horváth Pál, А. И. Королев, Швеков, Tille, Bardach и др.) достигнута је равнотежа методолошког схватања, в. ипр. K metodickum základum právněhistorické vědy. Právník 1973 pp. 412—419; I. Hamza — I. Kallai (ред.) Вопросы применения сравнительного метода в исследованиях истории государства и права. Budapest, 1977 p. 432.

4) По једнодушном мњењу иностраних научника у периоду прве деценије међународне сарадње нагомилана су изврсна достигнућа. На путу трајног мање-више равномерног успона X. маб-чсл. конференција приређена на Мађарској академији наука 1967. г. представља нове квалитете научне организације. Сакупљен је богат материјал који одлично служи за сврхе упоребења. Главне теме обухватају историју науке грађанског права (цивилистика) и дотичних институција на средњеевропској територији а неке и ван њених граница. Прва је по реду међу чсл-маб. конференцијама која обрађује питања развитака у целини једне гране правне науке.

Од наших гостију одржала је предавање В. Петрић (Београд) — Entstehung und Bedeutung des serbischen bürgerlichen Gesetzbuches, заправо на руском језику. Упознала је учеснике конференције, а након публикације чланака у издању Мађарске академије наука, и ширу научну јавност с историјом правотворне делатности (припрема пројеката СГЗ, дилема око коришћења узора модела Code civil одн. ÖVG и др.) српских државних органа у првој половини 19. века. Изложила је гледишта о спорности рецепцијског карактера законика у детаљима у што инострани стручњаци нису довољно или су нетачно упућени.

Претходни оглед се наслања на резултате упоребења права из прошлости, те истим методом супротставља Handelsgesetzbuch sa Code de commerce V. Urfus (Праг) и доказује неке предности овог последњег. У дискусији савијене су социјалистичке и капиталистичке концепције рашчлањења разних грана правних система. Изричита пажња је скренута (Jean Gaudemet) на нежељене практичне последице круте разделе droit public од droit privé итд. Публикација реферата (Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa 1848—1944. Budapest, 1970 p. 460) не обухвата оскудом могућности сву дискусију која се може само делимично реконструисати из једновремених рецензија.

Конференцију је недавно проректор будимпештанског Универзитета Eötvös Lóránda сам Király Tibor ретроспективно оценио као куминациони врхунац досадашњих 16 састанака. Познат прашки научник

Jiří Klauouch изразио је о том састанку такође повољне констатације. Ова мултилатерална приредба заслужује ранг новатора и зато пошто се брижљиво заузела у корист разраде историје релативно младих дисциплина. Дискутована су питања развитка радног права (Lohnvertrag одн. smlouva námezdní итд.), затим социјалне политике (Csizmadia Andor, I. Melzer, Jaroslav Houser) и др. Засебна теме је била историја проналазачког (патентног) права и с тим у вези настанак институције лиценца.

У претресеном раздобљу поменута питања су већином још у склопу грађанског (приватног) права. Међутим, на достигнутом ступњу истраживања почета је обрада историје институција радних односа — зманципације ових од других грана правне системе као и кодификације питања рада. Дискусије су дале подстрек за самостално испитивање историје радног права у међународној сарадњи применом упоредног метода. Рецензије о конференцији, односно о наведеној књизи објављени, су у мноштву часописа, в. нпр.: Ingetraut Melzer, X Ungarisch-Tschechoslowakische Rechtshistorikerkonferenz in Budapest. Staat und Recht 1968 br. 1; J. Klauouch, X Československo-maďarská právněhistorická konference. Právník 1970 br. 9. P. Stein. Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa. The Cambridge Law Journal 1971 br. 1. pp. 163—164; R. Sacco, Sull' evoluzione del diritto civile nell' Europa centrale dal 1848 al 1944. Rivista di diritto civile 1971 br. 1. pp. 57—66; Gáspárdy L., A polgári jog fejlődése Közép-európában. Jogtudomány Közlöny 1970 br. 12. pp. 682—686.

Исте године Medzinárodná konferencia o rakúsko-uhorskom vyrovnani ставља на дневни ред и нека питања из правне историје. Овај део њеног програма био је огранак чсл-мађ. редовних дискусија. На разним седницама од југословена учествовали су F. Zwitter, Б. Кризман, Н. Петровић, Васил Мелик, В. Крестић и др. Потпун материјал издат је у књизи Der österreichisch-ungarische Ausgleich 1867. Братислава, 1971 p. 1076. Рецензије в. J. Kořalka, Sté výročí rakousko-uherského vyrovnání. Československý časopis historický 1968 br. 1. pp. 144—145. A. Vantuch, Medzinárodná konferencia o rakúsko-uhorskom vyrovnani. Historický časopis 1968 бр. 1. pp. 120-124. Szász Z., Az 1867. évi osztrák-magyar kiegyezés. Századok 1972 бр. 6. pp. 1423-27.

Наставак радова ове врсте в. нпр.: Раденић, Аустро-Угарска и Србија 1903—1918. Београд, 1973 п. 793; Česi a jihoslovane v minulosti. Praha, 1975 p. 751. итд.

Успешна је сарадња реализирана на заседањима АИХДИ у Бечу (1965), Москви (1970) и Сан Франциску (1975). Залагањем чланова бироа истог V. Vaněček и Д. Стојчевића у редове АИХДИ примљен је научни одсек мађарских правних историчара а њихов председник Csizmadia A. изабран за члана бироа. Упор.: Jogtudományi témák a történeész világkongresszuson. Jogtudományi Közlöny 1971 br. 1. pp. 39—42.

5) У планском наставку и проширењу сарадње на монотематичној XIII. мађ-чсл. конференцији у Siklóшу (1972) претресена су питања историје управног права. Суделовали су мађарски, чехословачки, совјетски, пољски, југословенски, румунски, бугарски, аустријски, оба немачки и француски научници. Од наших јужних суседа присуствовала је. Љ. Јудин и М. Петрић. Први пут у историји чсл-мађ. конференција су на оку-

пу делегати свих европских социјалистичких земаља. Упоредни метод примењен је подробније у рефератима о развоју управног судства и за вода вишег школова (историја аутономије универзитета) итд. Убрзо затим (1974) научни институти који учествују у традиционалној чсл-маћ сарадњи представљени су у Бечу одн. Кремс/Штајн-у на конференцији за историју законодавства (кодификације). У програму наступа Сергиј Вилфан (Љубљана) с темом *Zivilgesetzgebung und Agrarrecht in den östlichen Alpenländern im 19. Jahrhundert*. Ова је заједно с неким осталим рефератима извесно подесна за упоређење развика правних институција на суседним територијама. Монотематично сребени правних институција на суседним територијама. Монотематично сребени реферати, понегде службом компарације, о историји кривичног права поднети су на Јарелонском Универзитету у Кракову (1974) и у граду Констанци (Румунија) итд. Литературу в.: А. Паули (ред.), *Études d'histoire du droit pénal*. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* CCCCXI. p. 207. Kállay I., *Nemzetközi igazgatástörténeti konferencia Siklóson*. *Levéltári Szemle* 1972. br. 2. pp. 149—153. Pecze F., *A közigazgatás fejlődése az utolsó száz évben Közép-Európában*. *Magyar Tudomány* 1972 br. 11. pp. 706—710. Máthé G., *Rechtsgeschichtliche (verwaltungsgeschichtliche) Konferenz Pécs-Siklós*. *Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae* 1973 Tomus XV. fasc. 1—2. pp. 225—231. D. A. Lazarescu, *Conferenta internationala de istoria dreptului de la Clacovia*. *Revista de istorie* 1974 br. 5. pp. 791-794 Ф. Милкова, *Международная научная конференция по истории на наказательного право*. *Правна Мисел* 1974. бр. 2 pp. 103—104. J. Sondel, *Miedzynarodowa konferencija historyczno-prawna*. *Przegląd Humanistyczny* 1974 бр. 4. pp. 183-186 итд.

Изричито питањима упоредног метода посвећена је год. 1975, дискусија у сарадњи будимпештанског и лењинградског правног факултета на којој су поред мабарских и совјетских присуствовали и румунски научници. Прва свеска материјала је публикована под *Вопросы применения сравнительного метода в исследованиях истории государства и права*. *Будапест*, 1977 п. 431. Рецензија: G. Hamza — I. Kállay, *Die Rolle der vergleichenden Untersuchung der Rechtsentwicklung auf dem Gebiet der rechtsgeschichtlichen wissenschaftlichen Forschungen*. *Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae* 1976 Tomus XVIII. fasc. 3-4 pp. 479-482.

На јубиларној XV. чсл-маћ. конференцији у Прагу на Карловом Универзитету г. 1975. у поводу тридесетогодишњице ослобођења присуствовали су научници свих европских социјалистичких земаља. Питањима упоредног метода баве се уводне речи академика Václava Vaněčka *K problematice vzniku a vývoje socialistického práva* и више главних реферата. Изричито тому се посветио Horváth Pál под насловом *Rolle der vergleichenden Untersuchung der Rechtsentwicklung in der Geschichte des sozialistischen Rechts*. На пленарном заседању Стеван Габер (Скопје) говорио је о теми *Quelques aspects de la dialectique interne du droit*. А. И. Рогожин у реферату *Об основных закономерностях становления социалистического права* дао је подробну анализу насловног питања. Оцртани су теоретски и методолошки услови истраживачког рада правне историје.

Даља истакнута предавања одржали су Csizmadia Andor, Мирослав Долежал, Е. Ја. Стумбина, И. Мелзер, А. П. Циртаугас, Ј. Мечл и др. Реферат аутора овог приказа Grundinstitutionen des zentralen Volksvertretungsorgans im ersten ungarischen sozialistischen Staat, Budapest, 1975 p. 56 публикован је засебно, док је други учвршћен под Замешањима к созданију нових универзитетов в венгерском народно-демократическом государстве. Одређене су теме заснивања југословенског новог уставног поретка и почетне делатности органа народне власти У III. секцији заседања повлачи пажњу излагање Ходимира Сиротковића под Les origines du droit constitutionnel de la Nouvelle Yougoslavie pendant la Guerre de libération nationale. Јарослав Берн (Љубљана) изнео је информативне преводне разних прописа АВНОЈ-а одн. законодавних органа ФНРЈ, НР Словеније, НР Хрватске на чешки и немачки језик итд. Целокупна изложена грађа очито доказује да су напредне традиције суседних народа опћени-то подударне и у правној историји објективно имају заједнички смер развоја.

Јава питања садрже реферати који се односе с упоређењем институција на равноправност народа у условима социјализма (Г. И. Литвинова, К. Ребро и др.). Компарацијом разрађена је (Ф. Милкова) историја бугарског кривичног права. Наставља се изучавање рађања новијих дисциплина чије смо почетне кораке на Х. конференцији већ видели. У вези с развојем социјалистичког радног права наглашена је (Е. Novotná) потреба сравњења кодекса и институција ове гране науке проникнутих у разним земљама. Још јаке се подвлачи (К. Кнап и др.) сврха примене упоредног метода у оквиру радова о проналазачком праву, лиценца и сл. Између Х. и XV. конференције закономерно се појављује поново на виду историја младог радног права са реалним захтевом за самостално стављање на дневни ред будућих међународних дискусија.

Већина реферата у непотпуном и скраћеном облику штампана су у књизи Vznik a vývoj socialistického práva I—II. Praha, 1976. Сав материјал погодно служи и за даљу компарацију и на основу тога за синтезу законитости развитка социјалистичког права. Види рецензију: Révész T. Mihály, Jogtörténetész konferencia Prágában 1975 őszén. Jogtudományi Közlöny 1976 бр. 7. pp. 419-421.

Сарадња је настављена на XVI. мађ-чсл. конференцији по питањима историје градске и регионалне управе коју је организовао г. 1977. Правни факултет у Будимпешти. Углавном, метод за упоређење и овде је вишестепено примењен. Рецензије у разним часописима (Právny obzor, Levéltári Szemle и др.) су под тиском и доскоро излазе.

б) Горезиложена делатност је само један део разгранате међународне сарадње, о мноштву састанака уопште није било говра. Систематично је продискутована историја уставног, управног, грађанског, кривичног и римског права. У склопу других питања, али не самостално, често су изложене неке теме радног, аграрног права и других научних грана. За колективну анализу развоја радних одношаја у међународним сразмерама надлежни научни институти подузели су организационе мере.

У стварности, упоредни метод је знатно шире изражен него што се о њему овде могло укратко изнети. Присуство и удео југословенских

научника на састанцима је такође плодније од тога како је то у стању на брзину једини преглед показати. Истовремено, њихово учешће је било и ређе колико би по објективним околностима требало бити.

О досадашњој међународној сарадњи израђено је неколико сумарних прегледа. На једном састанку (Смоленице XII. чсл-мађ. конф. г. 1971) дискутован је опширнији састав, а различите варијанте овог смо и публиковали нпр. у *Les résultats de la coordination des travaux de recherche dans l'histoire du droit pendant les années de 1950 et de 1960*. Budapest, 1971 p. 39; *Vysledky medzinárodnej koordinácie vyskumnej činnosti v oblasti dejin štátu a práva*. Právny obzor 1972 br. 8. pp. 774-783; *Резултати координациони истражоватељској работы в области истории гостударства и права в 50-60 гг.* Acta Facultatis Juridicae Universitatis Comenianae 1975.

Научна сарадња на међународним конференцијама простире се и на сродне дисциплине. Дискусије обично обухватају радове истраживача уставног, управног, радног права, цивилиста, криминалиста итд. У програме су укључени стручњаци практичне примене права (судије, правни саветници, прокурори, руководиоци управних органа) као и архивари одн. представници историјских наука. О том сведоче, осим наведене литературе, свеске серије *Jogtörténeti Tanulmányok*. Budapest, 1966 I. p. 319; 1968 II. p. 334; 1974 III. p. 291; и IV. под тиском. Рецензије в. А. Herlea, *Études d'histoire du droit*, vol. I-II. *Revue roumaine d'histoire* 1973 tome XII. pp. 428-430; F. Milkova, *Contribution à l'histoire du droit en République Populaire de Hongrie*. *Bulgarian Historical Review* 1975 — бр. 2. pp. 98-100. итд.

За непуне две деценије неспорних достигнућа сазрела су искуства за будући рад. Међутим, набрајање конкретних задатака је само по себи самостална ствар. Изражена су настојања и повољни закључци у правцу продубљења научне сарадње. Детаљно је оцртан ред планова почев од проблематике фонтологије све до посредне потпоре легислативне делатности. Идућа дискусија на Универзитету Humboldta у Берлину је у вези са историјом вишег школства поготову факултетске обуке студената. Надаље ће бити Прага, Софија, Бүдимпешта места научних састанака.

др Пеце Ференц